

Foto: JUHAN VILBASTE

Turbalt langev juga Vihterpalu jõel

Erast Parmasto

Avo Miideli kirjutist [2] Eesti jugade kohta võib täiendada ainulaadse, kuid juba hukka saanud joa meenutamiseks. Seda juga on nimetanud Gustav Vilbaste 1921. a. ilmunud Harjumaa maateaduslikus lugemikus [3], kus ta (ilmselt A. Tiitsmanni ja M. Martini käsikirjaliste teadete põhjal) kirjutab Harjumaa Suursoo kohta:

«Elustust sohu toob Vihterpalu jõgi, voolates 15–16 km pikkuselt keset sood [--] mõnes kohas jookseb jõgi kümnete aastate eest kaevatud kraave mööda; siis lookleb aga jälle sügavate mustavate haudadega jõgi; isegi omapärane 1 m kõrgune M a n n a r u juga esineb soos».

1951. aasta juulis kaardistasime Suursoo taimkatet – ülikooli diplomand Vaike Läänemets, «konsultandina» allakirjutanu ja veel mõned tudengid. Läbisime soo iga 700 m järel analüüsikäikudega kompassi abil asimuuti hoides ja sammudega pikkusi mõõtes. Suursoo keskel jõudsimegi madalsoometsas Vihterpalu jõel tihedalt turbakihilt langevale joale. Keset tüseda turbalasundiga madalsood ei saanud joa moodustumise põhjuseks olla mingi silma eest varjatud paekivijärsak. Edasi andkem sõna V. Läänemetsale [1].

«Enne juga on jõgi ainult 2,5 m lai, 0,5 m sügav, järskude 1,5 m kõrguste kallastega. Voolukiirus on ligikaudselt 3 m/s. Juga langeb suure hooga umbes 1 m kõrguselt väiksesse järve. Joa-aluse järve laius on umbes 15 m ja pikkus 30 m. Järv on püstiste umbes 1,5 m kõrguste turbaste kallastega. Vesi on kallastelt uhtunud lahti suuremaid turbapanku, mis on väikeste saarekestena järve keskele püsima jäänud. Järv on paari meetri sügavuse, pruuni vee ja turbase põhjaga ... Järvest väljavool toimub turbalasundi siseselt, pinnale tuleb siin ainult üks väike nireke. 15 m järvest edasi esineb märgatav maapinna langus ja seal tuleb jõgi uuesti maapinnale.»

1995. aastal Nõva rahvast küsitledes sain teada, et juga olevat juba aastaid tagasi maaparanduse käigus jõe õgvendusega kadunud. Nii langeb praegu kõigis Eesti jugades vesi alla pae- või liivakivilt.

KIRJANDUS:

1. L ä ä n e m e t s, V., 1955. Vihterpalu jõgikonna soostunud alade taimkate. Diplomitöö. (Käskikiri Tartu Ülikooli botaanika ja ökoloogia instituudis.)
2. M i i d e l, A., 1997. Mitu juga on Eestis? Eesti Loodus, 5.
3. V i l b e r g, G., 1921. Heinsoos. Rmt.: Harjumaa. Maateadusline lugemik. Trt.